Česká republika
STANOVISKO
pléna Ústavního soudu

Ústavní soud přijal v plénu složeném z předsedy Josefa Baxy a soudkyň a soudců Michala Bartoně, Lucie Dolanské Bányaiové, Milana Hulmáka, Veroniky Křesťanové, Zdeňka Kühna, Jiřího Přibáně, Kateřiny Ronovské (soudkyně zpravodajka), Dity Řepkové, Martina Smolka, Jana Svatoně, Pavla Šámala, Jana Wintra a Daniely Zemanové na návrh I. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci jeho právního názoru pro řízení vedené pod sp. zn. I. ÚS 343/25, který se odchyluje od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezech sp. zn. II. ÚS 3003/20 ze dne 3. 8. 2021, sp. zn. III. ÚS 771/22 ze dne 6. 2. 2023, sp. zn. I. ÚS 1222/22 ze dne 27. 6. 2023, sp. zn. II. ÚS 3450/24 ze dne 21. 5. 2025 a sp. zn. III. ÚS 659/25 ze dne 2. 4. 2026, toto stanovisko:

Je porušením práva poškozeného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy, vyloží-li obecné soudy § 2953 odst. 1 větu třetí ve spojení s § 2894 odst. 2 větou druhou zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, anebo § 2951 odst. 2 ve spojení s § 2957 občanského zákoníku tak, že připustí snížení náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem, z důvodu likvidačních dopadů do majetkové sféry škůdce.

Odůvodnění:

I.
Stručné vymezení podstaty stanoviska

1. Plénum Ústavního soudu se v tomto stanovisku věnuje problematice (ne)možnosti snížení výše náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do práva na ochranu osobnosti (resp. do duševní a tělesné integrity) poškozeného trestným činem. Ústavní soud tuto problematiku neřeší v celé její šíři, ale zabývá se pouze otázkou, zda při úmyslném způsobení nemajetkové újmy škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem, mohou být zohledňovány také likvidační dopady do majetkové sféry škůdce.

2. Plénum Ústavního soudu dospělo k závěru, že je nezbytné překonat dříve vyslovený závěr, že je možné snížení výše náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem, s ohledem na likvidační dopady do majetkové sféry škůdce. Takový postup považuje Ústavní soud za nepřípustné dotváření práva, které je rozporu s výslovným zákazem moderace vyjádřeným v § 2953 odst. 1 věta třetí zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též „OZ“) ve spojení s § 2894 odst. 1 věta druhá tamtéž, zrcadlící hodnotovou volbu zákonodárce při konkretizaci ústavního principu plné náhrady újmy v soukromém právu. Ústavně nesouladným shledal Ústavní soud i postup soudů, které přistupují ke snížení výše této náhrady za pomoci judikatorně dotvořeného konceptu tzv. quasimoderace, kdy jsou majetkové poměry škůdce zohledňovány jako jedno z kritérií již ve fázi vyčíslování výše náhrady nemajetkové újmy poškozeného (přiměřeného zadostiučinění) podle § 2951 odst. 2 ve spojení s § 2957 OZ.

3. K uvedenému závěru přitom Ústavní soud dochází, vědom si toho, že v adhezním řízení může být poškozený také odkázán se svým nárokem (či jeho částí) na řízení ve věcech občanskoprávních

podle § 229 trestního řádu. I v tomto případě se závěry stanoviska uplatní; samo odkázání poškozeného totiž nevede k zamítnutí uplatněného nároku. Je zároveň ústavně nesouladné, pokud trestní soudy odkážou poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních i v rozsahu, v jakém zjištěný skutkový stav umožňuje rozhodnout o náhradě újmy přímo v adhezním řízení.

II.
Důvody předložení věci k přijetí stanoviska

4. V řízení o ústavní stížnosti, vedeném pod sp. zn. I. ÚS 343/25, se sedm stěžovatelů domáhá zrušení té části výroku rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 1 T 7/2024-1661 ze dne 3. 9. 2024, kterou byli odkázáni se zbytkem uplatněného nároku na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, a zrušení výroku rozsudku Vrchního soudu v Praze č. j. 2 To 85/2024-1759 ze dne 21. 11. 2024 v rozsahu, kterým bylo zamítnuto jejich odvolání proti napadené části výroku krajského soudu. Původně samostatná řízení o jejich ústavních stížnostech Ústavní soud spojil ke společnému projednání pod sp. zn. I. ÚS 343/25 usnesením ze dne 7. 5. 2025.

5. Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že byla porušena jejich ústavní práva zakotvená v čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 1 a odst. 2, a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, když je trestní soudy odkázaly se zbytkem jejich nároků na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

6. Krajský soud projednával ve výše uvedené trestní věci závažnou sexuálně motivovanou trestnou činnost spáchanou na poškozených v postavení zvlášť zranitelných obětí. V rámci adhezního řízení přiznal náhradu nemajetkové újmy ve výši, kterou určil (snížil) se zřetelem k majetkovým poměrům škůdce ve snaze zabránit vůči němu likvidačním dopadům povinnosti k náhradě újmy. Krajský soud tak postupoval přesto, že byl obviněný odsouzen za úmyslný trestný čin, a aniž posoudil formu zavinění ve vztahu k jednotlivým zásahům do duševní a tělesné integrity poškozených (nezletilých dětí). Náhradu nemajetkové újmy navíc snížil s odkazem na likvidační dopady do majetkové sféry škůdce, přestože majetkové poměry škůdce nebyly ze strany soudu blíže zkoumány. Svůj postup soud odůvodnil mj. odkazy na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2954/11 ze dne 30. 3. 2012 (N 69/64 SbNU), z doby před nabytím účinnosti rekodifikace soukromého práva, který požaduje, aby byla výše náhrady újmy posuzována i tím, zda nemá pro „*pachatele doživotní ‚likvidační' následky*", či na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1402/2015 ze dne 12. 4. 2016, který vymezuje, že je nezbytné zkoumat nejen „*aktuální majetkové poměry* [škůdce]*, ale na zřetel je nutno vzít i jeho věk a z něj vyplývající možnosti uhradit vzniklou újmu do budoucna, za současného zachování možnosti vést snesitelný a důstojný život*."

7. Krajský soud pouze doplnil, že majetkové poměry škůdce nejsou samostatným kritériem pro určení výše náhrady nemajetkové újmy (nehrají roli pro odstupňování výše náhrady), neboť se neprojevují v intenzitě duševních útrap poškozeného. Dále ale vymezil, že k majetkovým poměrům lze přihlížet, i když spíše výjimečně, ve smyslu jakési „moderace" vedené zájmem na tom, aby nedošlo k majetkové likvidaci škůdce a aby výše náhrady odpovídala principu proporcionality, resp. uvedl, že jde o výjimečný nástroj zmírnění přílišné tvrdosti zákona. S odkazem na uvedené závěry pak krajský soud v bodě 41 napadeného rozsudku vymezil, že vzhledem k intenzitě zásahu do práv poškozených, po zohlednění finančních možností obžalovaného s přihlédnutím i k počtu poškozených, kteří uplatnili nároky na náhradu nemajetkové újmy, nepřiznal uplatněné nároky v plných požadovaných výších. Uvedené závěry následně potvrdil v napadeném rozhodnutí i vrchní soud, který přiznané částky shledal adekvátní. V otázce finančních schopností obžalovaného a zásady proporcionality odkázal na odůvodnění krajského soudu.

8. První senát Ústavního soudu, příslušný k projednání a rozhodnutí věci, dospěl při jejím předběžném projednání k právnímu závěru, který se odchyluje od právních názorů Ústavního soudu vyjádřených v nálezech sp. zn. II. ÚS 3003/20 ze dne 3. 8. 2021, bod 40 (N 137/107 SbNU 131), sp. zn. III. ÚS 771/22 ze dne 6. 2. 2023 (N 22/116 SbNU 164), bod 35, sp. zn. I. ÚS 1222/22 ze dne 27. 6. 2023, bod 43 (N 102/118 SbNU 266), sp. zn. III. ÚS 659/25 ze dne 2. 4. 2026, bod 24, jakož i nálezu sp. zn. II. ÚS 3450/24 ze dne 21. 5. 2025, bod 34 (N 116/130 SbNU 159). První senát dospěl závěru, že snížení náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem, z důvodu likvidačních dopadů do majetkové sféry škůdce, by nemělo být možné.

9. První senát se proto podle § 23 zákona o Ústavním soudu rozhodl předložit plénu otázku, zda je slučitelné s právem poškozeného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy, když soud sníží výši náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem.

III.
Dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu a obecných soudů

A) Rozhodování Ústavního soudu

10. Ústavní soud se možností snížení (moderace) výše náhrady nemajetkové újmy v minulosti zabýval opakovaně. Připustil, že taková možnost existuje nejen v případě nemajetkové újmy, která byla škůdcem způsobena nedbalostně [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 2954/11, sp. zn. I. ÚS 4457/12 ze dne 24. 7. 2013 (N 132/70 SbNU 221), sp. zn. II. ÚS 3450/24, bod 34, či taktéž usnesení sp. zn. Pl. ÚS 31/25 ze dne 7. 1. 2026, bod 26], ale rovněž v případě nemajetkové újmy, která byla způsobena škůdcem úmyslně.

11. Ústavní soud v již citovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 2954/11, tj. ještě v době před rekodifikací soukromého práva, konstatoval, že „[z]*ejména v případech, kdy je pachatel odsuzován za nedbalostní trestný čin, nebo za trestný čin, jehož těžší následek zavinil pachatel z nedbalosti, je při stanovení výše náhrady škody třeba dbát na to, aby uložená povinnost nahradit způsobenou škodu neměla pro pachatele doživotní ‚likvidační' následky, tj. znemožňovala mu vést snesitelný a lidsky důstojný život.*" Úvaha Ústavního soudu se ovšem týkala pouze případů nedbalostního trestného činu a trestného činu, jehož těžší následek zavinil pachatel z nedbalosti, tj. nikoli situace, kdy byla újma způsobená úmyslně úmyslným trestným činem. K obdobnému závěru Ústavní soud dospěl v nálezu sp. zn. I. ÚS 4457/12, kde odkázal na posledně citovaný nález.

12. Tento názor zaujal Ústavní soud i po rekodifikaci soukromého práva, a to v širším pojetí (nejen ve vztahu k nedbalostní formě zavinění). Ve svém zrušovacím nálezu sp. zn. II. ÚS 3003/20 Ústavní soud neshledal ústavně konformním postup obecného soudu, kdy byla stěžovatelka odkázána trestním soudem s velkou částí svého uplatněného nároku na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních. Nemajetková újma přitom stěžovatelce vznikla v důsledku znásilnění. Z odůvodnění tohoto nálezu je patrné, že odvolací soud v rámci svých úvah připustil zohlednění kritéria likvidačních dopadů do majetkové sféry škůdce, když uvedl, že stěžovatelce přiznaná náhrada ve výši 75 000 Kč představuje částku, která není pro pachatele zřejmě likvidační. Ústavní soud k tomu v citovaném nálezu v bodě 40 doplnil, že „[p]*ředčasné by pak bylo se jakkoliv vyjadřovat k tomu, zda a případně jakým způsobem by se měly majetkové poměry obviněného promítnout do náhrady nemajetkové újmy. V prvé řadě je totiž třeba řádně vyčíslit výši náhrady nemajetkové újmy pro stěžovatelku a teprve poté se lze eventuálně – po řádném zjištění majetkových poměrů obviněného – zabývat tím, zda může být namístě takto určenou výši náhrady snížit.*" Ústavní soud tak připustil, že dopady v majetkové sféře škůdce lze považovat za relevantní a že mohou být zohledněny, pokud by byly pro škůdce likvidačními.

13. Obdobnou úvahu udělal Ústavní soud také v nálezu sp. zn. I. ÚS 1222/22, ve kterém se zabýval především samotnou výší náhrady nemajetkové újmy poškozené (oběti znásilnění), kterou trestní soudy (z úhlu pohledu Ústavního soudu) přiznaly v nedostatečné výši, a to i přesto, že ze stejného důvodu již jednou dříve zasáhl nálezem sp. zn. II. ÚS 3003/20. V závěru Ústavní soud konstatoval, že „[j]*de-li o mladistvého pachatele, který má být nemajetný a jehož měsíční příjem má činit 15 000 Kč až 18 000 Kč* […]*, lze* […] *dodat, že majetkové poměry škůdce s vyčíslením výše náhrady nemajetkové újmy pro stěžovatelku nesouvisí. Byť je možné původně stanovenou satisfakci moderovat právě s ohledem na nízký věk pachatele, jeho rozumovou a mravní vyspělost či hrozící ‚likvidační' výši přiznané satisfakce, uvedený postup je nutné případně využít až jako ultima ratio poté, co je základní výše náhrady nemajetkové újmy zvlášť zranitelné oběti znásilnění ústavně konformním způsobem stanovena*."

14. V nálezu sp. zn. III. ÚS 771/22, bod 35, Ústavní soud vymezil, že „[a]*čkoli by neměly být při rozhodování o přiznání zadostiučinění nemajetkové újmy majetkové poměry stran zohledňovány podstatnou měrou, výše peněžité náhrady by neměla být pro žalovaného likvidační.*" Nespecifikoval však, zda to platí u nedbalostního či úmyslného zavinění.

15. V nálezu sp. zn. II. ÚS 3450/24, bodě 34, odůvodnil, že „*trestní soudy jsou v rámci adhezního řízení povinny přihlédnout k majetkovým poměrům obviněného tehdy, pokud by výše náhrady (stanovené podle uvedených kritérií) pro obviněného představovala likvidační důsledek. Uvedený postup je možné případně využít až jako ultima ratio poté, co je základní výše náhrady nemajetkové újmy zvlášť zranitelné oběti znásilnění ústavně konformním způsobem stanovena.*" K tomu odkázal na nález sp. zn. I. ÚS 1222/22. Doplnil ovšem, že likvidační důsledky v majetkové sféře musí mít povahu ohrožení stavem nouze.

16. Snížení výše náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem, připustil Ústavní soud i v nálezu sp. zn. III. ÚS 659/25, bod 24. Určil, že majetkové poměry škůdce mohou být zohledněny, ale sama skutečnost, že je škůdce pro zaplacení náhrady újmy oběti znásilnění nucen prodat svůj nemovitý majetek, nepředstavuje likvidační důsledek. Zdůraznil přitom, že k závěru o velmi tísnivé sociální situaci škůdce nepostačí, že se mu výrazně ztenčí jeho majetek, ale je třeba, aby u něj hrozil stav nouze. Nelze proto zohlednit každý dopad, ale pouze ten, který je shledán jako skutečně likvidační.

17. V nálezu sp. zn. II. ÚS 3450/24, bod 34, Ústavní soud připustil možnost judikatorně dotvořené quasimoderace náhrady nemajetkové újmy a uvedl, že „*trestní soudy jsou v rámci adhezního řízení povinny přihlédnout k majetkovým poměrům obviněného* [škůdce] *tehdy, pokud by výše náhrady (stanovené podle uvedených kritérií) pro obviněného představovala likvidační důsledek. Uvedený postup je možné případně využít až jako ultima ratio poté, co je základní výše náhrady nemajetkové újmy zvlášť zranitelné oběti znásilnění ústavně konformním způsobem stanovena* […]. *K závěru o velmi tísnivé sociální situaci nepostačí, že se poškozenému výrazně ztenčí jeho majetek, je třeba, aby u něj hrozil stav nouze.*" Ústavní soud tak reflektoval praxi obecných soudů, které takovou možnost – jak bude rozvedeno dále – opakovaně připustily.

18. Lze uzavřít, že Ústavní soud v minulosti ve své judikatuře připustil možnost snížit výši náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem. A to jak postupem podle § 2953 odst. 1 OZ, upravující (obecné) moderační právo soudu, tak postupem podle § 2951 odst. 2 ve spojení s § 2957 OZ, při určování výše přiměřeného zadostiučinění tzv. quasimoderací.

B) Rozhodování obecných soudů

19. Snížení výše náhrady nemajetkové újmy, která byla škůdcem způsobena úmyslně, připouští i obecné soudy, přestože Nejvyšší soud opakovaně zdůraznil, že snížení náhrady újmy není v případě jejího úmyslného způsobení možné (k zákazu snížení náhrady úmyslné způsobené újmy viz zejména usnesení sp. zn. 5 Tdo 799/2015 ze dne 19. 8. 2015, bod 17, usnesení sp. zn. 6 Tdo 1360/2015 ze dne 15. 12. 2015, usnesení sp. zn. 8 Tdo 1400/2015 ze dne 16. 12. 2015, usnesení

sp. zn. 8 Tdo 190/2017 ze dne 20. 9. 2017, bod 84, usnesení sp. zn. 3 Tdo 1175/2018 ze dne 3. 10. 2018, rozsudek sp. zn. 25 Cdo 2216/2019 ze dne 21. 1. 2020, bod 29, rozsudek sp. zn. 25 Cdo 4393/2018 ze dne 31. 8. 2020, bod 13, rozsudek sp. zn. 23 Cdo 2888/2020 ze dne 31. 8. 2022, bod 44, usnesení sp. zn. 25 Cdo 954/2025 ze dne 24. 2. 2025, bod 17, usnesení sp. zn. 25 Cdo 1468/2025 ze dne 25. 2. 2026, bod 25, či *mutatis mutandis* rozsudek sp. zn. 25 Cdo 3864/2020 ze dne 22. 6. 2021).

20. Např. v usnesení sp. zn. 8 Tdo 1400/2015 Nejvyšší soud konstatoval, že použití moderace „*je vyloučeno jen v případě, že škoda (tedy i nemajetková újma), byla způsobena úmyslně*." V citovaném rozhodnutí dále vymezil, že moderovat výši náhrady lze u škody či nemajetkové újmy způsobené nedbalostně při spáchání trestného činu, neboť „[s]*tupeň a intenzita viny pachatelů nedbalostních trestných činů a trestných činů, jejichž těžší následek byl zaviněn z nedbalosti, je přece jen kvalitativně odlišná, než je tomu u pachatelů úmyslných trestných činů s úmyslně způsobeným těžším následkem*."

21. Zároveň Nejvyšší soud opakovaně připustil možnost snížení náhrady v podobě judikatorně dotvořeného konceptu tzv. „quasimoderace", tj. postupem podle § 2951 odst. 2 ve spojení s § 2957 OZ. Takový postup předpokládal, že likvidační dopady v majetkové sféře škůdce mohou sloužit coby výjimečné kritérium při určování přiměřeného zadostiučinění.

22. Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích takovou možnost opakovaně připustil i přesto, že *„se přiklání k názoru, že majetkové poměry škůdce* […] *nejsou nějakým samostatným kritériem, zásadně nehrají roli pro odstupňování výše náhrady. Neprojeví se totiž v duševních útrapách poškozeného, a lze k nim proto přihlížet spíše výjimečně ve smyslu jakési moderace vedené zájmem na tom, aby nedošlo k majetkové likvidaci škůdce a aby výše náhrady odpovídala principu proporcionality* […]. *Jde o výjimečný nástroj zmírnění přílišné tvrdosti zákona. Jinými slovy, případné zvažování majetkových poměrů* [škůdce] *coby kritéria hodnocení nemajetkové újmy je nezbytné vnímat pouze v jeho quasimoderačním významu.* […] *Majetkové poměry mohou představovat pouze určitý korektiv sloužící k eliminaci bezbřehých nároků na náhradu nemajetkové újmy*" (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1485/2019 ze dne 12. 2. 2020, bod 41; obdobně též rozsudek téhož soudu sp. zn. 4 Tdo 1402/2015 ze dne 12. 4. 2016, usnesení sp. zn. 11 Tdo 654/2019 ze dne 28. 8. 2019, bod 72, usnesení sp. zn. 7 Tdo 100/2020 ze dne 12. 2. 2020, usnesení sp. zn. 7 Tdo 1096/2024 ze dne 29. 1. 2025, bod 37, rozsudek sp. zn. 6 Tdo 519/2025 ze dne 4. 9. 2025, bod 19, usnesení sp. zn. 4 Tdo 466/2020 ze dne 20. 5. 2020, bod 64, usnesení sp. zn. 3 Tdo 661/2021 ze dne 28. 7. 2021, bod 20, usnesení sp. zn. 4 Tdo 913/2023 ze dne 25. 10. 2023, bod 41, usnesení sp. zn. 6 Tdo 884/2023 ze dne 28. 2. 2024, body 64 a 65, a usnesení sp. zn. 6 Tdo 41/2024 ze dne 19. 3. 2024, bod 54).

23. V rozsudku sp. zn. 6 Tdo 519/2025, bod 19, Nejvyšší soud výslovně potvrdil, že tzv. quasimoderace je přípustná i v případě, že se jedná o újmu, která byla způsobena úmyslně.

24. Možnost zohlednění majetkových poměrů přitom Nejvyšší soud zdůvodnil i tím, že „klasická" moderace podle § 2953 OZ se uplatní spíše tam, kde lze výši nemajetkové újmy nějak exaktně kvantifikovat (např. usnesení sp. zn. 4 Tdo 466/2020, bod 64). Jak vysvětlil, „*nemajetková újma (na rozdíl od majetkové škody)* [je] *stěží exaktně kvantifikovatelná, což komplikuje možnost nejprve stanovit správnou výši náhrady, a poté ji moderovat, a kromě toho hlediska významná pro využití moderačního práva se uplatní již při stanovení celkové výše náhrady (odčinění) nemajetkové újmy, moderace se v případě náhrady (odčinění) nemajetkové újmy může uplatnit jen velmi omezeně*" (rozsudek sp. zn. 25 Cdo 2216/2019 či obdobně usnesení sp. zn. 25 Cdo 1468/2025, bod 25).

25. Shrnuto, i po změně zákonné úpravy po 1. 1. 2014, tj. za účinnosti „nového" občanského zákoníku, Ústavní soud, jakož i obecné soudy opakovaně připustily možnost snížení náhrady nemajetkové újmy úmyslně způsobené škůdce zásahem do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem. Ve své rozhodovací praxi tento judikatorně dotvořený korektiv obecné soudy pravidelně využívají.

IV.
Vlastní odůvodnění stanoviska

26. Ústavní soud nyní vysvětlí, proč překonává svá předchozí rozhodnutí a shledává ústavně nekonformním postup soudů porušující čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy, pokud přistoupí ke snížení výše náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného (člověka) trestným činem z důvodu likvidačních dopadů do majetkové sféry škůdce. Odůvodní, že tento postup neobstojí v případě rozhodnutí přijatých po rekodifikaci soukromého práva pohledem práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy, neboť se jedná o nepřípustné (soudcovské) dotváření práva.

27. Ústavní soud si je vědom toho, že v rámci adhezního řízení trestní soudy nárok poškozených přímo nezamítají, ale toliko je odkazují s jejich celým nárokem nebo jeho zbytkem na řízení ve věcech občanskoprávních (srov. § 229 trestního řádu). Jak bude totiž rozvedeno dále, nárok na náhradu újmy způsobené zásahy do osobní integrity (čl. 7 odst. 1 Listiny) a lidské důstojnosti (čl. 10 odst. 1 Listiny) je nedílnou součástí a pokračováním těchto základních práv.

28. Z ústavněprávního hlediska je totiž neakceptovatelné, pokud trestní soudy odkážou poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních za situace, kdy zjištěný skutkový stav umožňuje posoudit nárok na náhradu újmy (byť jen zčásti) v adhezním řízení [např. nálezy sp. zn. I. ÚS 10/25 ze dne 29. 5. 2025 (N 122/130 SbNU 204), bod 13, či sp. zn. II. ÚS 297/22 ze dne 26. 6. 2023 (N 98/118 SbNU 233)]. Zejména u poškozených, kterým je přiznáno postavení zvlášť zranitelných obětí, nelze nadužívat možnost jejich odkázání se zbytkem jejich nároků na řízení ve věcech občanskoprávních. Takový postup by mohl vést k další, sekundární viktimizaci zejména zvlášť zranitelných obětí (nález sp. zn. III. ÚS 3424/25 ze dne 23. 4. 2026 ze dne 23. 4. 2026, bod 41). I když snížení náhrady nemajetkové újmy trestními soudy v těchto případech nevede k definitivnímu zamítnutí uplatněného nároku, uvedené závěry v tomto směru obstojí, neboť i tento postup trestních soudů představuje nedůvodné odkázání a ve své podstatě i popření institutu adhezního řízení jako takového.

A) Obecná východiska k náhradě nemajetkové újmy při zásahu do duševní a tělesné integrity poškozeného a možnosti jejího snížení

1) Princip plné náhrady a zásady slušnosti

29. Z ústavněprávního pohledu je nahrazení vzniklé nemajetkové újmy při zásahu do duševní a tělesné integrity člověka odrazem ochrany nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí (čl. 7 odst. 1 Listiny), jakož i ochrany lidské důstojnosti (čl. 10 odst. 1 Listiny). Ústavní soud se v tomto směru v minulosti opakovaně přihlásil k principu plné náhrady [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 2410/23 ze dne 20. 12. 2023 (N 190/121 SbNU 344), body 32 a násl., nebo sp. zn. I. ÚS 2200/23 ze dne 17. 6. 2024, bod 17, a v něm odkazovaná judikatura Ústavního soudu; či z komentářové literatury srov. např. Kratochvíl, J. in Kühn Z., Kratochvíl, J., Kmec, J., Kosař, D. a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 423–426]. Uvedený ústavní princip přitom stanovuje v rovině soukromého (podústavního) práva povinnost, že musí být – s ohledem na kompenzační účel – odčiněna veškerá újma, která byla poškozenému způsobena (viz též Kočí, R. K základním funkcím náhrady nemajetkové újmy na zdraví. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2024, č. 1, s. 52 a násl.). V rámci svých úvah o určení výše konkrétní náhrady újmy způsobené zásahem do duševní a tělesné integrity člověka přitom musí zohledňovat i zásady slušnosti (§ 2958 věta druhá OZ), tj. ekvitu či

spravedlnost (*něm. Billigkeit*) v konkrétním případě poškozeného [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 27/23 ze dne 13. 3. 2024 (N 41/123 SbNU 27), bod 36].

30. Zásah do osobnosti poškozeného je typicky spojen s povinností nahradit nemajetkovou újmu. Jde o výsledek změny nemajetkových statků poškozeného, a to výsledek pro něj nepříznivý (blíže viz Melzer, F., Komentář k § 2894 in Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář § 2894-3081, Svazek IX*. 1. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 43). Osobnost poškozeného je chráněna jako nedělitelný celek (jednotné právo na ochranu osobnosti). V tomto pojetí je chráněna celková fyzická a psychicko-morálně-sociální integrita osobnosti člověka v její jednotě [Ryška, M., Kokeš, M. Komentář k § 81 in Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 133; či shodně též Tůma, P. Komentář k § 81 in Lavický, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 až 654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 290–292, nebo z mnoha např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2304/99 ze dne 26. 7. 2000, či usnesení téhož soudu sp. zn. 30 Cdo 2072/2007 ze 31. 1. 2008]. Jinými slovy, jde „*především o morální a fyzickou integritu člověka, včetně jejích vnějších projevů, jeho psychofyzickou identitu (zejména realizovanou v právu na jméno, sexuální orientaci, a v neposlední řadě i jeho sexuální identitu), ale i prostředí, ve kterém se pohybuje, tj. jeho prostor a soukromí*“ (Doležal T., Doležal, A. Komentář k § 81 in Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář § 1-117, Svazek I*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 511).

31. Nemajetková újma se odčiňuje přiměřeným zadostiučiněním (satisfakcí). Takové zadostiučinění může být poskytnuto i v penězích (§ 2951 odst. 2, § 2958 a § 2959 OZ). Nejde však o náhradu v pravém slova smyslu (zásah do osobnosti člověka je jako takový objektivně neocenitelný), ale poskytnutí určité částky, o které existuje společenský konsensus, že je přiměřenou „finanční náplastí“ na způsobenou újmu (shodně Melzer, F., Komentář k § 2894, op. cit., s. 43). S ohledem na tento charakter je, v intencích kompenzační funkce náhrady újmy, proto dán soudům relativně velký prostor pro uvážení v konkrétním případě pro stanovení výše takové náhrady.

2) Právní úprava náhrady nemajetkové újmy při zásahu do duševní a tělesné integrity člověka *de lege lata*

32. Podle § 2951 odst. 2 OZ platí, že „[n]*emajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním. Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.*“

33. Toto zadostiučinění může být poskytnuto jak v peněžité formě, tak ve formě nepeněžité (např. omluva). Zároveň musí být přiměřené. Přiměřenost je třeba posuzovat vždy podle okolností konkrétního případu na straně poškozeného, a to jak objektivních (např. obecná hodnota újmou postiženého statku, rozsah a závažnost újmy a doba jejího trvání, okolnosti, za nichž ke vzniku újmy došlo), tak i subjektivních (např. míra snížení jeho důstojnosti či vážnosti ve společnosti, význam postiženého statku pro poškozeného, vliv na jeho postavení profesní, společenské a rodinné poměry a vazby). Na straně škůdce bývá pravidelně zohledňována forma zavinění, způsob zásahu a doba jeho trvání, vědomí o významu narušeného statku pro poškozeného, snaha o odčinění následků nebo i škůdcův hospodářský prospěch. Je současně zásadní, že forma a případná výše zadostiučinění nesmí být v rozporu s obecně sdílenou představou spravedlnosti [viz nález sp. zn. I. ÚS 2844/14 ze dne 22.12. 2015 (N 221/79 SbNU 545), též Doležal, T., Melzer, F. Komentář k § 2951, op. cit., s. 954, či shodně Pašek, M. Komentář k § 2951 in Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2026, s. 3401–3402, či rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2813/2011 ze dne 27. 6. 2012].

34. Podle § 2957 OZ platí, že „[z]*působ a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Jimi jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním*

ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Vezme se rovněž v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala."

35. Podle § 2953 odst. 1 OZ nicméně platí, že z „[d]*ůvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody přiměřeně sníží. Vezme přitom zřetel zejména na to, jak ke škodě došlo, k osobním a majetkovým poměrům člověka, který škodu způsobil a odpovídá za ni, jakož i k poměrům poškozeného. Náhradu nelze snížit, byla-li škoda způsobena úmyslně.*" Jedná se o výjimku, kdy soud může využít svého moderačního práva a náhradu újmy výjimečně, za zákonem stanovených podmínek, snížit. Účelem tohoto pravidla je dát soudu možnost, aby při rozhodování o náhradě újmy tuto náhradu přiměřeně snížil, a zmírnil tak důsledky, které může mít kompenzační (plná) povinnost pro škůdce. K takovému kroku může soud nicméně přistoupit pouze zcela výjimečně v případech, kdy by se uložení povinnosti k plné náhradě újmy jevilo jako nespravedlivé (nepřiměřeně tvrdé). Taková možnost představuje zákonnou výjimku z obecného pravidla, která může být užita jen v případě, kdy jsou dány důvody zvláštního zřetele hodné. Současně je taková možnost dána pouze u náhrady újmy, která byla škůdcem způsobena nedbalostně. V případě újmy, která byla škůdcem způsobena úmyslně, je z rozhodnutí zákonodárce možnost snížení výše újmy výslovně zapovězena.

36. I když zákon v uvedeném ustanovení hovoří o „škodě", s ohledem na § 2894 odst. 2 věta druhá OZ je zřejmé, že se uvedené pravidlo vztahuje i na nemajetkovou újmu. Podle tohoto ustanovení totiž platí, že „*se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu*." Jde o užití subsidiární, pročež ustanovení o náhradě škody nelze použít tam, kde zákon pro náhradu nemajetkové újmy stanoví zvláštní (odlišná) pravidla (Pašek, M., Komentář k § 2894, op. cit., s. 3289; shodně též Doležal, T. Výše náhrady nemajetkové újmy na zdraví u cizinců. Úvahy o funkci náhrady újmy na zdraví na pozadí rozhodnutí NS sp. zn. 25 Cdo 2454/2025. *Právní rozhledy*, 2026, č. 12, s. 408–411; či Melzer, F., Komentář k § 2894, s. 45).

3) K přípustnosti soudcovského dotváření práva

37. Úkolem Ústavního soudu je především ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy), a proto mu až na výjimky nepřísluší korigovat interpretaci podústavního práva prováděnou obecnými soudy. Byť je vůči interpretačním závěrům obecných soudů z důvodu dělby moci zdrženlivý, jeho sebeomezení má své hranice. Z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny totiž plyne povinnost soudů vyvarovat se svévolné interpretace práva, kterou je i zjevné odchýlení se od obecně uznávaných interpretačních metod [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371), sp. zn. IV. ÚS 1181/07 ze dne 6. 2. 2008 (N 32/48 SbNU 415), sp. zn. IV. ÚS 2795/09 ze dne 28. 6. 2010 (N 129/57 SbNU 583), či sp. zn. IV. ÚS 14/17 ze dne 9. 5. 2018 (N 84/89 SbNU 269)]. Obecné soudy jsou ve své činnosti podle čl. 95 odst. 1 Ústavy vázány zákonem, a tento aspekt práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny chrání nejen právní jistotu stran v soudním řízení, ale nepřímo také dělbu moci (čl. 2 odst. 1 Ústavy).

38. O porušení čl. 36 odst. 1 Listiny proto půjde zejména tehdy, když soud interpretuje zákonné ustanovení způsobem, který překročí interpretačními metodami vytyčené meze, neboť v tu chvíli zákon již neinterpretuje, ale fakticky jej v rozporu s čl. 95 odst. 1 Ústavy tvoří (mění). Vždy je nutné proto posuzovat, zda se soudy ještě pohybují v rámci interpretace a dotváření, nebo se již zjevně odchýlily od obecně uznávaných interpretačních metod, a tedy vykročily ze své role.

39. Zdrojem veškeré státní (a veřejné) moci je totiž lid, který ji vykonává prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní (čl. 2 odst. 1 Ústavy). Zákon má v tomto systému výsadní

postavení. Je prostředkem vlády lidu, lidem a pro lid. Právní povinnosti lze ukládat a domáhat se jich jen na základě zákona (čl. 4 odst. 1 Listiny). Státní (a veřejnou) moc lze přitom uplatňovat jen ve veřejném zájmu a v případech, v mezích a způsoby, které zákon stanoví (čl. 2 odst. 3 Ústavy).

40. Zatímco moci zákonodárné náleží zákony tvořit, úkolem obecných soudů je zákony interpretovat a aplikovat. Ústavní pojem zákona ovšem nelze ztotožňovat s jeho vyhlášeným textem. Vázanost soudce zákonem je jeho vázaností právními normami, které stanovil primární zákonodárce (Parlament). Zjištění jejich obsahu přitom předchází proces interpretace, při kterém se kromě textu zákonných ustanovení hledí k jejich účelu, historii jejich vzniku, systematickým souvislostem právního řádu a dalším požadavkům plynoucím z ústavního pořádku [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87); srov. rovněž § 2 OZ]. Jak Ústavní soud dlouhodobě připomíná, jazykový výklad je prvotním přiblížením k obsahu právní normy. Zákon, resp. právní norma zákonné síly (stanovující povinnosti konkrétním subjektům), je výsledkem intepretace zákonodárných aktů v jejich širších souvislostech.

41. Možnosti interpretace však nejsou neomezené, jinak by výše nastíněná dělba moci ztratila svůj smysl. Právní metodologie v úzké vazbě na jazykový význam právních textů, které zachycují vůli zákonodárce, rozlišuje mezi jejich výkladem (v užším slova smyslu), dotvářením a tvorbou [Melzer, F. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 96 a násl.; obdobně též Hlouch, L., Melzer, F. Dotváření práva in Sobek, T., Kotásek, J., Hapla, M. (eds.). *Právní argumentace*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024, s. 481 a násl.]. Zatímco 1) výklad (v užším slova smyslu) se týká a) významově jasného jazykového jádra textu a b) jeho jazykově neurčité oblasti, která je otevřena extenzivní či restriktivní interpretaci, při pohybu za hranicí nejširšího možného jazykového významu je třeba hovořit o 2) dotváření, nebo 3) tvorbě práva. Uvedené rozlišování umožňuje názorně vymezit ústavní meze právní interpretace prováděné obecnými soudy (a jinými orgány aplikujícími právo).

42. Platí tak, že interpretace se pohybuje *intra verba legis*, tj. nejširší možný jazykový význam právní normy konkretizuje, vyjasňuje a rozvíjí, dotváření práva je překračuje, tj. vyplňuje oblast *praeter verba legis*, popřípadě se od jazykového významu odchyluje, tj. působí *contra verba legis* (srov. Kramer, E. A. *Juristische Methodenlehre*. 4. vydání. München – Wien – Bern: C. H. Beck, 2013, s. 55).

43. Soudům s ohledem na demokratický charakter státu přísluší zákony vykládat (v užším slova smyslu) a dotvářet – tedy interpretovat v širším smyslu, nikoli je však měnit (čl. 95 odst. 1 Ústavy). Soudy mohou vykročit mimo hranice nejširšího možného jazykového významu zákonných ustanovení (mimo výklad v užším slova smyslu), respektují-li přitom obecně uznávané metody dotváření práva. V takovém případě se stále pohybují v mezích ústavně přípustné interpretace zákona. Zákonodárce nedokáže dopředu předvídat všechny možné situace a právní jistota současně není jedinou, natož nejvyšší hodnotou. Dotváření práva soudy (a jinými orgány aplikujícími právo) je proto při respektování metodologie právní interpretace ústavně přípustné, ledaže je ze zvlášť významných důvodů spojených s právní jistotou vyloučené (zejm. zákaz analogie v neprospěch pachatele v trestním právu hmotném). Dotváření zákona současně vyžaduje, aby soud, pohybující se za hranicemi jazykového významu, své závěry náležitě odůvodnil.

44. Vymezování obecných podmínek dotváření zákona je úkolem metodologie právní interpretace. Ta přitom za základní předpoklad dotváření považuje existenci kvalifikovaného nedostatku v právní úpravě, tzv. mezery v zákoně. Někdy ji vymezuje přímo jako tzv. protiplánovou neúplnost zákona (Canaris, C. W. *Die Festellung von Lücken im Gesetz*. Berlín: Duncker & Humbolt, 1983, s. 16; obdobně Melzer, F., op. cit., s. 227–230). Snoubí-li se však jasný jazykový význam a průkazný úmysl historického zákonodárce, jde o počáteční vědomou

mezeru v zákoně, pro kterou právo dotvářet zpravidla nelze (tzv. hranice *lex lata*, k tomu viz Melzer, F., op. cit. s. 233–235).

45. K uvedeným závěrům právní metodologie se přitom Ústavní soud přihlásil již dříve. Hranicí mezi tvorbou práva a (ještě) jeho dotvářením je, zda je bezdůvodné rozlišování mezi srovnávanými skutkovými podstatami vědomým rozhodnutím zákonodárce, či nikoli. Soudce zpravidla není oprávněn vyplnit vědomou mezeru v zákoně [srov. nález sp. zn. III. ÚS 2264/13 ze dne 27. 3. 2014 (N 47/72 SbNU 531), či obdobně nález sp. zn. II. ÚS 1578/21 ze dne 7. 2. 2024 (N 19/122 SbNU 204)]. Obsahový význam aktu demokraticky zvoleného zákonodárce proto nemůže být interpretací zcela překreslen [blíže k metodologii dotváření práva viz také nález sp. zn. Pl. ÚS 23/24 ze dne 11. 9. 2024 (N 167/126 SbNU 94), body 30 a násl.].

46. Samotná odchylka od doslovného znění zákonného ustanovení ještě sice nezakládá závěr o postupu, který je *contra legem*, ale vždy je nutno posuzovat povahu konkrétní situace. Vždy je nezbytné zkoumat, zda lze přijatý výklad ještě metodologicky obhájit prostřednictvím uznávaných interpretačních metod, nebo zda již soud právo nepřípustně dotváří, tj. nahrazuje normativní rozhodnutí zákonodárce vlastním pravidlem (vlastní právně politickou úvahou).

47. Při zjišťování vůle zákonodárce jsou podstatné zejména (avšak nejen) důvodové zprávy. Interpret při jejich hodnocení současně vychází z předporozumění, že zákonodárce racionálně sleduje mj. veřejný zájem (čl. 2 odst. 3 a čl. 23 odst. 3 Ústavy) a další požadavky plynoucí z ústavního pořádku (nález sp. zn. Pl. ÚS 23/24, bod 37). Jedním z východisek je přitom i bezrozpornost právního řádu. Demokratický charakter státu vyžaduje, aby jasně vyjádřená a míněná vůle zákonodárce našla svůj odraz v aplikaci práva, nenastane-li podstatná změna relevantních poměrů.

B/ K porušení čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy

48. Plénum Ústavního soudu při posuzování předložené otázky dospělo k závěru, že pokud obecné soudy připouštějí možnost snížení náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem, z důvodu likvidačních dopadů do majetkové sféry škůdce, jde o porušení čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 dost. 1 Ústavy. Obecné soudy svým postupem interpretují zákonná ustanovení tak, že nejenže překračují interpretačními metodami vytyčené meze, ale fakticky jej nepřípustně dotvářejí, a to navíc v rozporu s hodnotovým vyjádřením zákonodárce.

49. I přes to, že zákonodárce jednoznačně vyjádřil svou vůli nepřipustit snižování újmy (majetkové i nemajetkové) způsobené úmyslně, obecné soudy pokračují ve své dosavadní praxi a možnost snížení náhrady nemajetkové újmy dotváří. To v překonávaných rozhodnutích akceptoval i Ústavní soud. Nejde přitom ani o překlenutí výkladových nejasností, ani o překlenutí mezery v zákoně. Důsledkem tohoto dotváření práva je ale zjevně vytvoření nového právního pravidla, které je v rozporu s vědomou a výslovně artikulovanou volbou zákonodárce (§ 2953 odst. 1 věta třetí OZ). Soudy tak překračují hranici své interpretační pravomoci a fakticky nahrazují (normotvorné) rozhodnutí zákonodárce vlastním (právně politickým) úsudkem. To již samo o sobě představuje extrémní vybočení z ústavně definovaných mezí soudní moci a principu dělby moci.

50. Lze mít za to, že postup soudů (včetně postupu Ústavního soudu v překonávaných nálezech) souvisí s nedostatečnou reflexí koncepčních i obsahových změn, které nastaly v soukromém právu po 1. 1. 2014 (v souvislosti s rekodifikací soukromého práva), co se týče koncepce náhrady nemajetkové újmy při zásahu do práva na ochranu osobnosti. Až do 31. 12. 2013 byl určující přístup, zvolený tehdejším zákonodárcem v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku (dále jen „SOZ“), kdy byla odpovědnost za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do práva na ochranu

osobnosti chápána jako odpovědnost objektivní (srov. § 13 SOZ). To se ale v souvislosti s přijetím „nového“ občanského zákoníku podstatným způsobem změnilo (viz níže).

51. Za účinnosti SOZ proto otázka zavinění (na rozdíl od právní úpravy současné) v zásadě nehrála významnou roli. Dobová právní doktrína navíc vycházela z přístupu, že zákonná výjimka, umožňující soudu snížení náhrady škody způsobené z nedbalosti (viz k moderačnímu právu u náhrady škody § 450 SOZ), nebyla pro náhradu nemajetkové újmy vůbec aplikovatelná (srov. např. Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecitý, V. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2004, s. 194–196). Dvoukolejnost právní úpravy (účinné do 31. 12. 2013), která spočívala v rozdílných pravidlech pro náhradu škody na straně jedné a pro náhradu nemajetkové újmy na straně druhé, tak explicitně umožnovala pouze (výjimečné) zohlednění majetkových poměrů škůdce u (majetkové) škody způsobené z nedbalosti. U nemajetkové újmy takovou možnost SOZ neupravil. V některých případech se nicméně takový postup ukázal jako nepřiměřeně tvrdý, a proto soudní praxe dovodila možnost snížení výše náhrady nemajetkové újmy tzv. quasimoderací. Vzhledem k objektivní odpovědnosti za zásah do práva na ochranu osobnosti tak nicméně činila bez úvahy nad formou zavinění, tedy i v případech, kdy byla nemajetková újma způsobena škůdcem úmyslně.

52. Koncepce náhrady újmy (majetkové i nemajetkové) nicméně doznala po rekodifikaci soukromého práva zásadních změn (viz společná úprava „Závazky z deliktů“, § 2894 a násl. OZ). Odpovědnost za náhradu nemajetkové újmy, která je způsobena zásahem do práva na ochranu osobnosti (resp. do duševní a tělesné integrity člověka) je v platném právu pojímána jako subjektivní (§ 2910 a násl. OZ). Z toho vyplývá, že činí relevantním formu zavinění (nedbalost vs. úmysl).

53. Snížení určené výše náhrady se výslovně připouští u nedbalostně způsobené škody za podmínek stanovených v § 2953 odst. 1 OZ, který je – s ohledem na dikci § 2894 odst. 2 OZ – použitelný i pro náhradu nemajetkové újmy při zásahu do osobnostní sféry (jednotlivých složek osobnosti) člověka. Totéž ustanovení § 2953 odst. 1 OZ ale zároveň vylučuje snížení náhrady u úmyslně způsobené škody. Dříve judikatorně dovozená možnost snižování náhrady u nemajetkové újmy způsobené úmyslně formou tzv. quasimoderace tak byla explicitně překonána novou zákonnou úpravou.

54. Lze proto shrnout, že úmyslem zákonodárce bylo zřejmě změnit koncepční přístup, tj. nejen sjednotit úpravu náhrady majetkové a nemajetkové újmy (vč. možnosti moderace náhrady při nedbalostním způsobení újmy), ale implicitně se i vymezit proti možnosti tzv. quasimoderace. Snížení výše náhrady úmyslně způsobené nemajetkové újmy totiž vyloučil v § 2953 odst. 1 větě třetí ve spojení s § 2894 odst. 2 OZ. Proto nemohlo být jeho úmyslem umožnit, aby ke snížení mohlo být přistupováno za pomoci obcházení tohoto výslovného zákazu. To platí tím spíše, pokud škůdce způsobil poškozenému úmyslně újmu zásahem do jeho duševní a tělesné integrity trestným činem.

55. Snížení náhrady nemajetkové újmy proto nemůže obstát v intencích nejširšího možného výkladu, neboť se jednak odchyluje od jazykového významu daného pravidla, tj. působí *contra verba legis*, ale současně jde i proti základnímu hodnotovému východisku nové soukromoprávní úpravy deliktního práva. Tím je princip, podle něhož má být odčiněna veškerá újma, ve výši odpovídající zásadám slušnosti (spravedlnosti v konkrétním případě), který je navíc umocněn tím, že se v něm v novém občanském zákoníku zrcadlí ústavní princip ochrany nedotknutelnosti člověka, jeho duševní a tělesné integrity (čl. 7 odst. 1 Listiny), jakož i lidská důstojnost člověka (čl. 10 odst. 1 Listiny). Postup, který by připouštěl možnost snížení náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem, proto

již nelze považovat za souladný s těmito hodnotami, ale právě pro rozpornost s nimi již za nepřípustné soudcovské dotváření práva v rozsahu překračujícím meze ústavnosti.

56. Problematičnost možnosti snižovat náhradu nemajetkové újmy způsobené škůdcem úmyslně z důvodu dopadů do jeho majetkové sféry navíc umocňuje fakt, že takový postup ve svém důsledku vede k oslabení principu plné náhrady, ke kterému se nejen zákonodárce v novém občanském zákoníku, ale i Ústavní soud přihlásil (viz též již citovaný nález sp. zn. I. ÚS 2410/23, bod 34). Likvidačním dopadům do majetkové sféry škůdce navíc dostatečně brání mechanismy exekučního a insolvenčního práva. Jak Ústavní soud dále rozvede, není proto důvod škůdce – nad rámec zákona – „doplňkově chránit" na úkor poškozeného, dalším zákonodárcem nezamýšleným mechanismem snížení výše náhrady újmy poškozenému, kterou by jinak bylo pro něj (v konkrétním případě) možno považovat za adekvátní.

57. Jedním z principů, které se uplatňují v rámci exekučního a insolvenčního práva, je princip ochrany povinného (dlužníka). V něm se zrcadlí mj. právo na ochranu lidské důstojnosti povinného (čl. 10 odst. 1 Listiny). Nastane-li situace, že povinný nebude schopen plnit pravomocně a vykonatelně uloženou povinnost (zaplatit dluh, resp. poskytnout náhradu majetkové nebo nemajetkové újmy), lze očekávat, že tato povinnost bude vynucována pouze zákonem stanoveným způsobem v rámci exekučního, v případě úpadku potom v rámci insolvenčního řízení. V obou těchto řízeních jsou zakotveny ochranné mechanismy, které chrání povinné (dlužníky – fyzické osoby) před tím, aby nebyly dopady těchto řízení do jejich právní sféry zcela neudržitelné, tzn. likvidační. I když je tak např. srážkami ze mzdy vymáhána exekučním titulem uložená povinnost, kterou povinný dobrovolně nesplnil, není přípustné, aby byl v důsledku výkonu rozhodnutí povinný vystaven hmotné nouzi (Beran, V. Komentář k § 278 in Jirsa, J., Havlíček, K., Vojtek, P., Petr, B., Mádr, J., Lichovník, T., Korbel, F., Beran, V. *Občanský soudní řád. 4. část. Soudcovský komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, citováno z ASPI).

58. Podpůrně lze proti možnosti snížení náhrady nemajetkové újmy z důvodu možných likvidačních dopadů v majetkové sféře škůdce zmínit rovněž skutečnost, že zatímco majetkové poměry škůdce jsou povahou proměnlivé, důsledky snížení náhrady újmy soudem moderací (resp. tzv. quasimoderací) jsou trvalé (jednou pro vždy). Posouzení likvidačních dopadů soudy přiznávané výše náhrady totiž nutně vychází z majetkových poměrů škůdce v určitém časovém okamžiku a z nich odvíjejícího se předpokladu jejich dalšího vývoje. Avšak, tento vývoj lze předvídat jen složitě. Případné následné zlepšení majetkové situace škůdce (např. nabytí dědictví, daru apod.) se pak již nepromítá (a ani nemůže promítnout) do výše přiznané náhrady pro poškozeného. Jednou snížená náhrada (nepřiznaná plná náhrada) zůstává definitivně snížena. Snížení tak může vést k situaci, kdy je poškozený trvale zbaven části svého nároku s odkazem na dopady pro škůdce, které se ale nenaplnily. Takový postup soudů tak zakládá neodůvodněný (a zjevně zákonodárcem nezamýšlený) nepoměr mezi právy poškozeného a právy škůdce, kterému je *de facto* poskytnuta lepší pozice, i když jednal protiprávně a úmyslně způsobil jinému újmu.

59. Ze všech výše uvedených důvodů má plénum Ústavního soudu za to, že snížení výše náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem, je nutno považovat za nepřípustné (soudcovské) dotváření práva.

60. Uvedený závěr nezbytně platí i pro případy, ve kterých byla využita judikatorně dotvořená možnost tzv. quasimoderace. I v těchto případech totiž soudy skrze tuto možnost sledovaly ochranu škůdce před likvidačními dopady do jeho majetkové sféry. Ústavní soud má však za to, že tento postup, kterému v minulosti i sám přisvědčil, je nutno chápat jako obcházení zákonného pravidla (rozhodnutí zákonodárce), že se snížení náhrady nemajetkové újmy může týkat pouze újmy, která byla způsobena nedbalostně. Možnost snížení újmy způsobené úmyslně je zákonem výslovně vyloučeno a nelze očekávat od rozumného zákonodárce, že by na jedné straně určitý postup soudům zakázal a na straně druhé jej umožnil (princip bezrozpornosti právního řádu). I

tento postup (tzv. quasimoderaci) je proto Ústavním soudem považován za nepřípustné dotváření práva.

61. Ústavní soud shrnuje, že snížení výše náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného (člověka) trestným činem, je vyloučeno. Představuje porušení čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy, neboť vykračuje z mezí přípustného dotváření zákona [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 2956/23 ze dne 10. 1. 2024 (N 11/122 SbNU 87) či sp. zn. Pl. ÚS 23/24]. Uvedené se přitom týká jak snížení úmyslné nemajetkové újmy postupem podle § 2953 odst. 1 ve spojení s § 2894 věta druhá OZ, tak úvah i v rámci tzv. quasimoderace, vedoucí k neposkytnutí plné náhrady poškozenému při určování přiměřeného zadostiučinění podle § 2951 odst. 2 ve spojení s § 2957 OZ.

62. Z výše přijatých závěrů vyplývá, že zvažuje-li využití moderačního práva s cílem snížit výši náhrady obecný (trestní) soud v rámci adhezního řízení o nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl do práva duševní a tělesné integrity poškozeného (člověka) trestným činem, musí zkoumat formu zavinění k újmě. Bude-li se jednat o náhradu nemajetkové újmy způsobené úmyslně, nemůže ke snížení přistoupit z důvodu likvidačních dopadů do majetkové sféry škůdce.

63. Vzhledem k tomu, že zejména ve vztahu k následku (účinku) konkrétního trestného činu se úmyslné zavinění může vztahovat jen ke znakům základní skutkové podstaty, ale k okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby může postačovat i zavinění z nedbalosti, není určující jen zavinění k základní skutkové podstatě trestného činu. Úvahu o formě zavinění rozhodné pro otázku snížení (moderace) náhrady nemajetkové újmy proto nelze redukovat jen na posouzení zavinění k základní skutkové podstatě trestného činu, ale obecný soud musí vždy určit formu zavinění k jednotlivým důvodům vzniku nemajetkové újmy, přičemž může snížit (moderovat) ve výjimečných případech jen náhradu u té části nemajetkové újmy, která se vztahuje ke znaku trestného činu zaviněnému nedbalostně. Své závěry ohledně zavinění a případné navazující moderace je povinen vyjádřit v odůvodnění adhezního výroku rozsudku.

64. Ústavní soud pro úplnost uvádí, že ačkoliv je stanovisko přijímáno primárně ohledně zásahu do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem, je zřejmé, že právní závěry ve stanovisku obsažené se vztahují i na jiné zásahy do osobnostní sféry (jakékoli složky osobnosti) člověka a náhradu nemajetkové újmy takto způsobené.

V.
Intertemporální účinky

65. Ústavní soud vychází z principu tzv. incidentní retrospektivity, podle něhož se v horizontálních právních vztazích změněný právní názor zpravidla uplatní i na všechna již probíhající a v budoucnu zahájená řízení [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345), sp. zn. III. ÚS 3221/11 ze dne 12. 12. 2013 (N 216/71 SbNU 531), sp. zn. II. ÚS 1955/15 ze dne 8. 12. 2015 (N 208/79 SbNU 373), sp. zn. IV. ÚS 3500/18 ze dne 10. 12. 2019 (N 208/97 SbNU 238), usnesení sp. zn. Pl. ÚS 26/21 ze dne 31. 8. 2021 (U 14/107 SbNU 328) či sp. zn. Pl. ÚS 9/26 ze dne 10. 6. 2026]. V tomto případě nevidí důvod se od tohoto principu odchýlit.

VI.
Závěr

66. Z uvedených důvodů plénum Ústavního soudu překonalo právní názor vyslovený ve vztahu k možnosti snížení výše náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdcem, který zasáhl

do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem v nálezech sp. zn. II. ÚS 3003/20, bod 40, sp. zn. III. ÚS 771/22, bod 35, sp. zn. I. ÚS 1222/22 ze dne 27. 6. 2023, bod 43, sp. zn. III. ÚS 659/25, bod 24, jakož i v nálezu sp. zn. II. ÚS 3450/24, bod 34.

67. Plénum Ústavního soudu dospělo k následujícím závěrům: Je porušením práva poškozeného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy, vyloží-li obecné soudy § 2953 odst. 1 věta třetí ve spojení s § 2894 odst. 2 věta druhá OZ a § 2951 odst. 2 ve spojení s § 2957 OZ tak, že umožňují snížení náhrady nemajetkové újmy způsobené úmyslně škůdci, který zasáhl do duševní a tělesné integrity poškozeného trestným činem, z důvodu likvidačních dopadů do majetkové sféry škůdce. Takový postup je nepřípustným dotvářením práva ze strany soudů.

V Brně dne 11. listopadu 2026

Josef Baxa
předseda Ústavního soudu